

3. BEGROENINGSGRADEN EN GROENE RUIMTEN (SITUATIE 1997)

Voor bepaalde informatie in deze factsheet, zijn er meer recente gegevens beschikbaar, waarnaar we de lezer dan ook verwijzen :

Cartografie en analyse van de onbebouwde oppervlakten : begroeningsgraad (huizenblok URBIS), deel van het grondgebied bedekt met onbebouwde (groene) ruimten, verdeling tussen open en dichte vegetatie, fragmentatie en isolement van de groene ruimten

Zie :

- Leefmilieu Brussel 2013, factsheet « Analyse van de onbebouwde oppervlakten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest door interpretatie van satellietbeelden »

http://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/sol%2013

-Vandevoorde et al. 2010 « Mapping update and analysis of the evolution of non-built (green) spaces in the Brussels Capital Region - Part I & II », cartography and GIS Research Group, department of geography, VUB, studie in opdracht van Leefmilieu Brussel

http://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/Study_NonBuildSpaces_I_II_en.PDF

Cartografie en analyse van de ondoorlaatbaarheid van de bodem : percentage van ondoordringbare oppervlakten (Gewest, gemeenten, specifieke gebieden)

Zie :

-Leefmilieu Brussel 2008, « Milieu- effectenrapport van het ontwerp van gewestelijk plan voor overstromingsbestrijding - Regenplan (2008-2011), hoofdstuk 2.6

http://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/Plan%20pluie%202008-2011%20ORIE%20NL

-Vanhuysse S. en al. 2006. « Etude de l'imperméabilisation du sol en Région de Bruxelles-Capitale », ULB-IGÉAT in opdracht van het Ministerie van het BHG, ex. Bestuur van Uitrusting en Vervoer - Directie Water

http://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/STUD_2006_ImpermeabiliteSolsRBC

Cartografie en analyse van de groene ruimten toegankelijk voor het publiek : aantal en oppervlakte van de groene ruimten (Gewest, gemeenten) per categorie van groene ruimten (grotendeels begroeide publieke ruimte, grotendeels onbegroeide publieke ruimte, bos, braakland, begraafplaats), groene ruimten/inwoners, deel van het grondgebied bedekt met toegankelijke groene ruimten, zones met een gebrek aan groene ruimten, localisering van de stedelijke tuinen, etc.

Zie :

- Leefmilieu Brussel 2017, factsheet « Het groene netwerk »

http://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/Sol%206

- Leefmilieu Brussel 2016, factsheet « Stadsmoestuinen »

http://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/FD_17_moestuin

- Leefmilieu Brussel, synthese over de staat van het leefmilieu 2007-2008, Groene ruimten : toegankelijkheid voor het publiek

http://www.leefmilieu.brussels/sites/default/files/user_files/see2009_nl_groenruimten_en_biodiversiteit.pdf

- BRAT 2009. « Inventaire des espaces verts et espaces récréatifs accessibles au public en Région de Bruxelles-Capitale », studie in opdracht van Leefmilieu Brussel

http://document.environnement.brussels/opac_css/elecfile/Etude%20EV%20accessibles%202009%20FR

Bodembezetting op basis van de aard van de kadastrale percelen : aard van de bodembezetting, met name bouwland, weiden en hooilanden, tuinen en parken, bossen, woeste gronden

Zie internetsite van het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse thema's « Ruimtelijk ordening en Vastgoed », cijfers « Bodembezetting » : <http://bisa.brussels>

Het BIM heeft sinds 1993 een geografische gegevensbank ontwikkeld om een permanente inventaris van alle groene ruimten in het Brussels Gewest bij te kunnen houden (parken, braakland, bossen, landbouwgrond, begraafplaatsen, wegbermen, pleinen,... alle niet-bebouwde oppervlakten). Aangezien de actualisering van deze gegevensbank gepland is voor 2003, dateren de meest recente gegevens in deze fiche van 1999.

Het is soms moeilijk zich voor te stellen waarmee 2, 200 of 2000 ha overeenkomt, en deze fiche verwijst heel vaak naar in cijfers uitgedrukte oppervlakten. Enkele referentiewaarden kunnen helpen om de grootte hiervan in te schatten:

Park van de Kleine Zavel: 0,19 ha

Voetbalplein: 0,50 ha

Park van Brussel: 14,40 ha

Jubelpark: 25,01 ha

Kunstberg: 2,00 ha

1. Over het algemeen een zeer groene stad, maar ...

Het percentage van de groene ruimten verschilt sterk in Europese stedelijke gebieden, van 5% in Madrid tot meer dan 60% van de oppervlakte van Bratislava. Enige voorzichtigheid is echter geboden bij het maken van dergelijke vergelijkingen, aangezien ook de methoden om de oppervlakte van deze groene ruimten te schatten sterk kunnen verschillen.

In Brussel nemen de groene ruimten 53% van het grondgebied van het Gewest (8563 ha) in beslag. 97% hiervan vinden we terug binnen de eilandjes en 3% langs het wegennet. Voor 5769 ha werd een meer gedetailleerde beschrijving ingevoerd in de gegevensbank.

Brussel lijkt dus wel een "groene" stad te zijn, maar de groene ruimten zijn tussen de gemeenten onderling zeer ongelijk verdeeld. In de vijfhoek is maar 9.6% van de oppervlakte van de eilandjes groen. In de eerste en tweede kroon daarentegen komen de groene ruimten overeen met respectievelijk 29.9% en 71.3% van de oppervlakte van de eilandjes .

Tabel 3.1: Begroeningsgraad van de eilandjes

	Oppervlakte van de eilandjes (ha)	Groene oppervlakten	%
Vijfhoek	291,4	28,1	9,6
Eerste kroon	2.558,8	765,9	29,9
Tweede kroon	10.568,2	7.533,5	71,3
Totaal	13.418,4	8.327,5	62,1

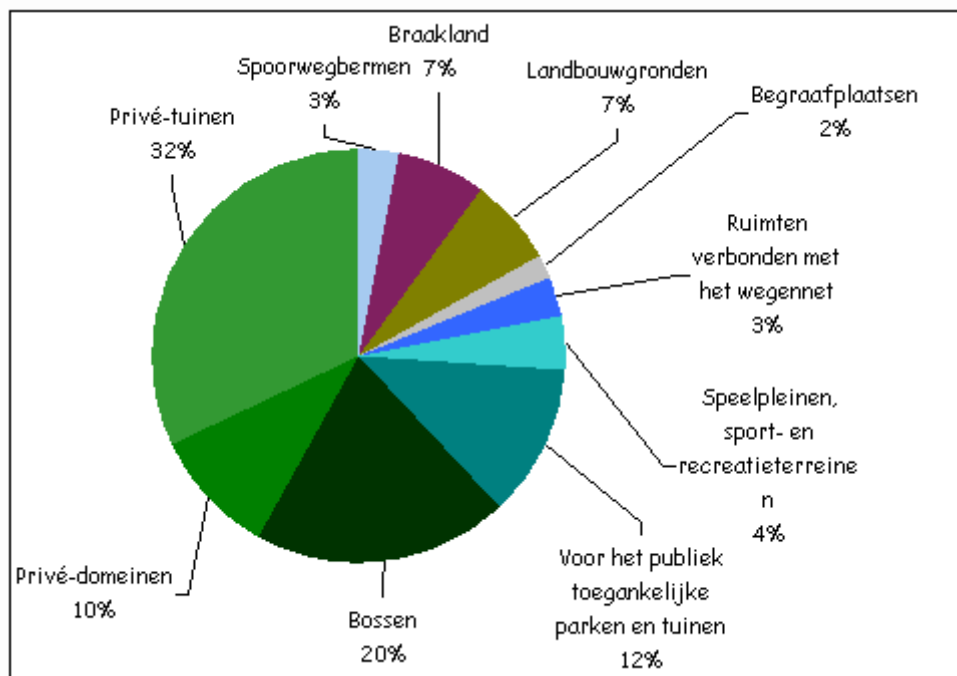
Kaart 3.2: Begroeningsgraden (in % van de oppervlakte van de eilandjes)

	Oppervlakte van de eilandjes (ha)	Groene oppervlakten	%
Vijfhoek	291,4	28,1	9,6
Eerste kroon	2.558,8	765,9	29,9
Tweede kroon	10.568,2	7.533,5	71,3
Totaal	13.418,4	8.327,5	62,1

2. Verschillen in kenmerken, functies en gebruik

De groene ruimten zijn erg verschillend qua uitzicht, functies, belang, beheer, statuut, enz.

Figuur 3.3: Categorieën van groene ruimten, in % van de totale groene oppervlakte van het Gewest

2.1. Prive-tuinen en -domeinen, niet toegankelijk voor het publiek

Brussel telt zeer veel privé-tuinen binnen de eilandjes. Deze spelen een fundamentele rol wat de kwaliteit van de leefomgeving en het milieu betreft. Ze nemen in totaal 2793 ha in, wat neerkomt op 17% van het grondgebied van het Gewest, 32% van alle groene ruimten en 21% van de oppervlakte van de eilandjes.

Grote privé-domeinen van meer dan 1 ha binnen de Vijfhoek en de eerste kroon en van 2 ha in de tweede kroon nemen 816 ha in. Dit komt overeen met 5% van de oppervlakte van het Gewest en 10% van de oppervlakte van de groene ruimten.

De voor het publiek niet toegankelijke privé-tuinen en domeinen nemen dus 3609 ha in, wat neerkomt op 22% van de oppervlakte van het Gewest. Deze ruimten worden goed onderhouden - vooral de grote privé-domeinen - en vormen, dankzij de slechts bescheiden druk die recreatie er op uitoefent, een bevoorrecht schuiloord voor de wilde fauna en flora. Om die reden dragen zij toch bij tot het algemeen welzijn.

2.2. Ruimten die behoren tot de spoorwegen

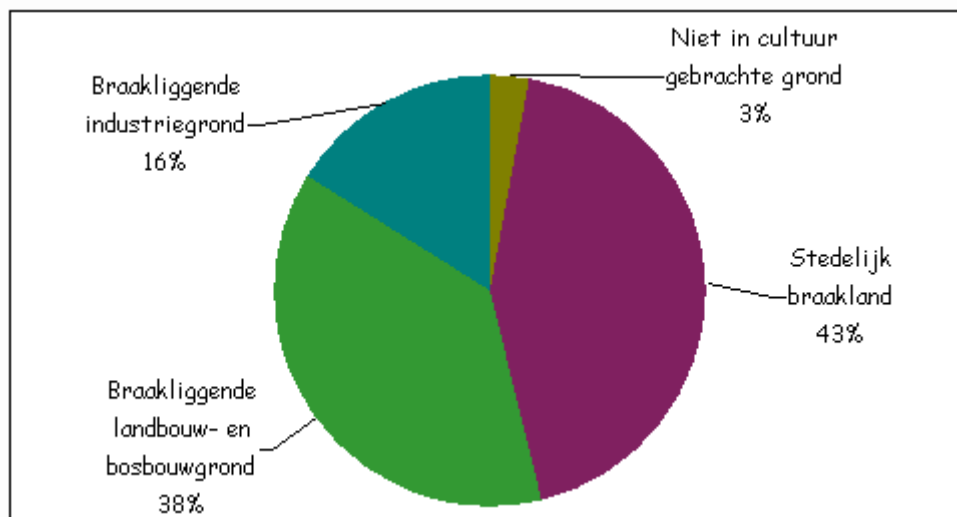
Deze voor het publiek ontoegankelijke ruimten nemen 222 ha in (wat overeenkomt met 3% van de oppervlakte van de groene ruimten) en dringen op die manier tot diep in de stad door.

Voor vier stukken spoorwegberm, met een totale oppervlakte van 11000 m², werd een stilzwijgend akkoord voor experimenteel beheer gesloten tussen het BIM en de NMBS. Twee stukken op de lijn Brussel-Gent en twee andere op de lijn Brussel-Leuven in Haren worden dus op ecologischere wijze beheerd. Dankzij een ecologisch beheer kunnen de Brusselse spoorwegtaluds hun functie van toevluchtsoord vervullen en kunnen ze een corridor vormen in het netwerk van de groene ruimten, wat essentieel is voor het behoud van het stedelijk biologisch patrimonium. De tot nog toe behaalde resultaten zijn bemoedigend.

2.3. Braakland

De terreinen die braak zijn komen te liggen na de afbraak van gebouwen of de stopzetting van landbouwactiviteiten of industriële activiteiten, werden heroverd door spontane plantengroei. Inheemse fauna en flora zoeken er hun toevlucht. Het braakland neemt 613 ha in, wat overeenkomt met 7% van de oppervlakte van de groene ruimten van het Gewest. Sommige stukken braakland, zoals het terrein van Turn en Taxis en Josaphat, de Kauwberg en de Vorsterie, hebben een opmerkelijk biologisch belang. In een aantal gevallen vervullen de braakliggende terreinen informele recreatieve functies: het zijn "avontuurlijke" gebieden, plaatsen waar wandelaars op afkomen of die een pedagogische waarde hebben (natuurobservatie).

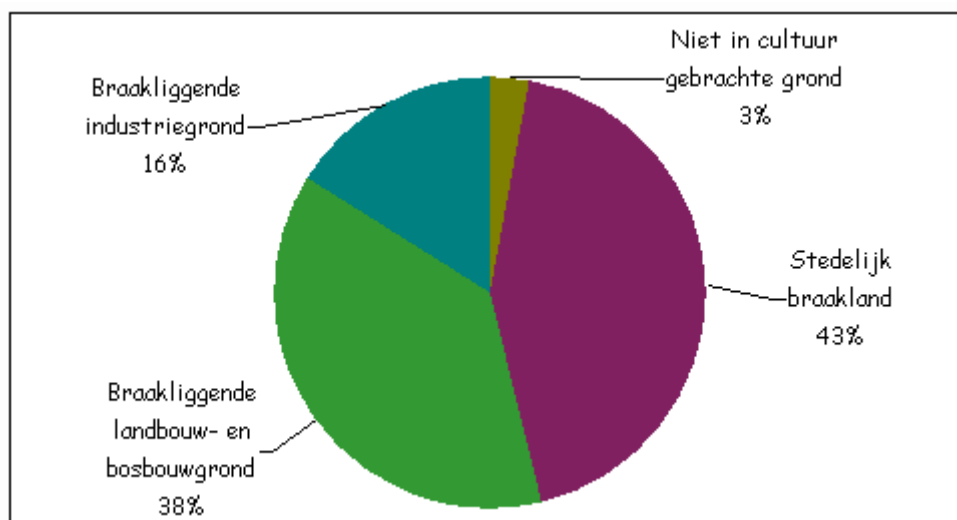
Figuur 3.4 : Verdeling van de braakliggende terreinen (% totaal)

2.4. Zones met landbouwproductie

De terreinen waarop nog een economische activiteit van het type landbouw, tuinbouw of bosbouw (populierenaanplantingen) wordt uitgeoefend, bestrijken 606 ha (7% van de oppervlakte van de groene ruimten van het Gewest) en zijn voor het grootste deel in de buitenste rand van het Gewest gelegen. Zij vormen de grens tussen de stad en de meer landelijke gebieden.

Figuur 3.5 : Verdeling van de landbouwgronden (% totaal)

Samen zijn de braaklanden en de landbouwgronden goed voor 1219 ha, of 7,5 % van het grondgebied van het Gewest. Zij bieden op zich heel wat mogelijkheden voor stadsuitbreiding zodat de druk op deze terreinen zeer groot is. Sommige - bijvoorbeeld de vallei van de Pede - zijn beschermd als groene ruimte in het GewOP.

De landbouwgrond dient onder andere voor gewassenteelt, hoewel de Brusselse productie gering is vergeleken met de totale Belgische productie. Hier worden vooral veevoeders geteeld.

2.5. Begraafplaatsen

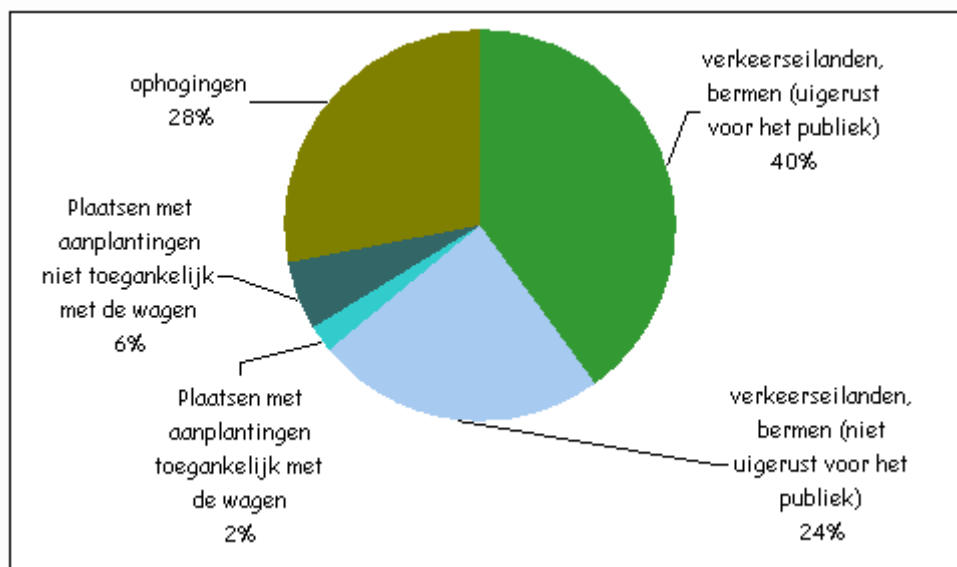
Deze nemen 147 ha in, wat overeenkomt met 2% van de oppervlakte van de groene ruimten. Hun erg specifieke functie beperkt het alternatief gebruik van deze groene ruimten sterk. Er zou echter wel gedacht kunnen worden aan hun ecologische valorisatie. Op de meeste oude begraafplaatsen staan immers

opmerkelijke bomen en plantencombinaties, zoals bijvoorbeeld op de begraafplaats van Dieweg en die van Brussel.

2.6. Ruimten verbonden met het wegennet

Langs de wegen bevinden zich kleine groene ruimten: berm, ophogingen, verkeerseilanden. Hun oppervlakte bedraagt 235 ha, wat neerkomt op bijna 9% van de oppervlakte van het wegennet. Ze nemen 3% van de oppervlakte van de groene ruimten van het gewest in. Zij hebben een in wezen decoratieve functie, hoewel enkele ervan, zoals de Schumannrotonde, de E. Jacquemainlaan, de L. Lepoutrelaan of de Voltairrelaan, aangelegd zijn om het publiek te ontvangen en op die manier recreatieve functies vervullen waardoor ze wat op openbare parken gaan lijken.

Figuur 3.6: Verdeling van de groene ruimten verbonden met het wegennet (% totaal)

Het begrip "oppervlakte ingenomen door groene ruimten verbonden met het wegennet" is niet altijd relevant. Aanplantingen zoals op de Tervurenlaan of de Louizalaan nemen weinig plaats in maar leveren toch een opmerkelijk "volume groen" op.

De plaatsen met aanplantingen - zelfs sterk verhard - werden opgenomen als groene ruimten. Zij zijn eigenlijk een soort overgangsvorm tussen de groene ruimten en de bebouwde ruimten. In de stad vervullen zij een belangrijke sociale rol en zorgen zij voor ademruimte tussen de gebouwen, zodat het gerechtvaardigd is om ze als echte groene ruimten te beschouwen en aan te leggen.

2.7. Speelpleinen, sport- en recreatieterreinen

Deze bestrijken 352 ha, wat neerkomt op 4% van de oppervlakte van de groene ruimten van het Gewest, en hebben elk een verschillende begroeningsgraad en kwaliteit van de vegetatie.

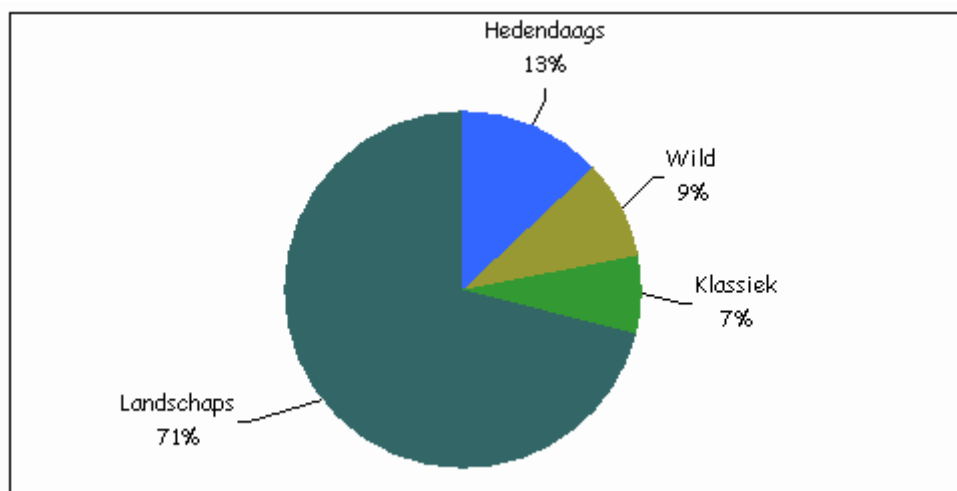
2.8. Voor het publiek toegankelijke parken, tuinen en bossen

De voor het publiek toegankelijke parken en tuinen bestrijken 1044 ha, wat neerkomt op 12% van het totaal van de groene oppervlakten. We onderscheiden:

- "klassieke parken" zoals het park van Brussel, het plein aan de Kleine Zavel of het Jubelpark. Ze bevinden zich in het centrum van de stad en vormen als historische plaatsen bovendien een toeristische trekpleister;
- de "landschapsparken" zoals het park van Woluwe of Vorst. Deze parken zijn meer aan de rand van de stad gelegen en zijn zeer groot. Ze bieden verschillende recreatieve mogelijkheden in een rustgevend kader (wandelen, joggen, rusten, balspelen, enz.) en bieden, mits een aangepast beheer van de boomgroepen en de half-natuurlijke zones, heel wat mogelijkheden op het vlak van ecologische valorisatie;

- de "hedendaagse" parken: sommige hiervan kunnen zeer "stenig" (verhard) zijn zoals de tuin van de Administratieve Wijk. Zij illustreren de zoektocht naar functievermenging en stedelijke integratie. Het nieuwe Reigerbospark is hier een goed voorbeeld van.
- de "wildere" parken zoals het Wilderbos of de IIIde fase van het Koning Boudewijnpark die voorrang geven aan de ecologische functie.

Figuur 3.7: Verdeling van de soorten parken in % van de totale oppervlakte van de parken

De bossen die onder het boswetboek vallen, bestrijken 1735 ha, wat neerkomt op 20% van de oppervlakte van de groene ruimten. Het Zoniënwoud alleen al neemt meer dan 1 600 ha van het grondgebied van het Gewest in. Het Boswetboek werd aangepast aan de realiteit en aan de eisen van vandaag: een nieuwe ordonnantie werd aangenomen in het licht van het feit dat de bossen naast hun bosbouwfunctie ook steeds meer een sociaal-recreatieve functie gaan bekleden.

De openbare bossen, parken en tuinen zijn daarom de belangrijkste groene ruimten met recreatieve doeleinden. Samen bestrijken ze 2779 ha, wat neerkomt op 17% van het grondgebied van het Gewest en 32% van de groene ruimten.

Bronnen

1. BIM 1994. "De promotie van het biologisch patrimonium in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest", B.I.M.-rapport nr. 5.
2. BIM 1997. Directie Natuur en Groene Ruimten: gegevens in verband met groene ruimten.
3. Congrès Forestier Mondial 1997. « La foresterie urbaine et péri-urbaine ».
4. BIM 1997. Directie Natuur en Groene Ruimten : interne nota aangaande de eerste resultaten van het project "Groene en blauwe netwerken" in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest".
5. GRYSEELS, M., 1998. "Natuur en Groene Ruimten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest". In : IRSNB-KBIN & IBGE-BIM, 1998. Kwaliteit van het Leefmilieu en Biodiversiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Inventarisatie en opvolging van de Flora en de Fauna. Studiedocument van het KBIN 93, 185 p. : p. 15-33.
6. Europese Gemeenschap 2000. "De stadsaudit" Volume I: Jaarboek.
7. GRYSEELS, M. 2000. "Brussels Hoofdstedelijk Gewest" in : BRICHAU, L., AMEEUW, G., GRYSEELS, M. & PAELINCKX, D. 2000. Biologische Waarderingskaart, versie 2. Kaartbladen 31-39. Instituut voor Natuurbehoud en Brussels Instituut voor Milieubeheer. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 15. Brussel. 203 pp. + 18 kaartbladen: p. 63-82.

Andere fiches in verband hiermee

Schriftje - grondgebruik en landschappen in Brussel

- 2. Stedelijke landschappen
- 4. Inrichting en beheer van openbare groene ruimten door het BIM van 1993 tot 2001
- 5. Biologische patrimonium : beschermde gebieden
- 6. Het groen netwerk

Auteur(s) van de fiche

FEIJT Caroline, HERICKX Cécile, ONCLINCX Françoise.

Herlezing

DE VILLERS Juliette, GRYSEELS Machteld.